WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 4 maja 2010 r. *

W sprawie C-533/08

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 68 WE i art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Hoge Raad der Nederlanden (Niderlandy) postanowieniem z dnia 28 listopada 2008 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 grudnia 2008 r., w postępowaniu

TNT Express Nederland BV

przeciwko

AXA Versicherung AG,

* Język postępowania: niderlandzki.

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.C. Bonichot, R. Silva de Lapuerta i C. Toader, prezesi izb, K. Schiemann, P. Kūris, E. Juhász, M. Ilešič (sprawozdawca), J.J. Kasel i M. Safjan, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 17 listopada 2009 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu TNT Express Nederland BV przez J.H.J. Teunissena, advocaat,

— w imieniu rządu niderlandzkiego przez C. Wissels oraz Y. de Vriesa, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lummę oraz J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A.M. Rouchaud-Joët oraz R. Troostersa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 28 stycznia 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 71 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. L 12, s. 1) oraz art. 31 konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów sporządzonej w Genewie w dniu 19 maja 1956 r., zmienionej protokołem sporządzonym w Genewie w dniu 5 lipca 1978 r. (zwanej dalej „CMR").

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy TNT Express Nederland BV (zwanej dalej „TNT") a AXA Versicherung AG (zwanej dalej „AXA") w przedmiocie wykonania w Niderlandach orzeczenia sądu niemieckiego zasądzającego od

TNT odszkodowanie z tytułu utraty towarów podczas międzynarodowego przewozu drogowego.

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 44/2001

3 Motyw 1 rozporządzenia nr 44/2001 brzmi:

„Wspólnota wyznaczyła sobie za cel utrzymanie i dalszy rozwój obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w którym zagwarantowany jest swobodny przepływ osób. Celem stopniowej budowy tego obszaru Wspólnota między innymi w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych musi podejmować środki niezbędne dla należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego".

4 Zgodnie z motywem 6 tego rozporządzenia:

„Celem zagwarantowania swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych niezbędne i stosowne jest, aby przepisy o jurysdykcji oraz uznawaniu

i wykonywaniu orzeczeń zostały określone w drodze aktu wspólnotowego, który będzie wiążący i bezpośrednio stosowany".

5 Motywy 11, 12 i 15 rozporządzenia nr 44/2001 uściślają:

„(11) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków […].

(12) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.

[…]

(15) W interesie zgodnego wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia […]".

6 Motywy 16 i 17 tego rozporządzenia brzmią następująco:

„(16) Wzajemne zaufanie w wymiar sprawiedliwości w ramach Wspólnoty usprawiedliwia uznawanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim z mocy prawa, bez jakiegokolwiek szczególnego postępowania, z wyjątkiem przypadku sporu co do uznania.

(17) Z uwagi na owo wzajemne zaufanie jest również uzasadnione, aby postępowanie o stwierdzenie wykonalności orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim przebiegało szybko i skutecznie […]".

7 Zgodnie z motywem 25 wspomnianego rozporządzenia:

„W celu zachowania międzynarodowych zobowiązań zaciągniętych przez państwa członkowskie niniejsze rozporządzenie nie może wywierać skutków w zakresie zawartych przez państwa członkowskie konwencji w sprawach szczególnych".

8 Zgodnie z art. 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 44/2001:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu. Nie obejmuje ono w szczególności spraw podatkowych, celnych i administracyjnych.

2. Niniejszego rozporządzenia nie stosuje się do:

a) stanu cywilnego, zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych, jak również ustawowego przedstawicielstwa osób fizycznych, stosunków majątkowych wynikających z małżeństwa, prawa spadkowego włącznie z testamentami;

b) upadłości, układów i innych podobnych postępowań;

c) ubezpieczeń społecznych;

d) sądownictwa polubownego".

9 Artykuł 27 rozporządzenia nr 44/2001, znajdujący się w sekcji 9, zatytułowanej „Zawisłość sprawy – sprawy wiążące się ze sobą", rozdziału II, zatytułowanego „Jurysdykcja", tego rozporządzenia, stanowi:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

2. Jeżeli stwierdzona zostanie jurysdykcja sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed który wytoczono powództwo później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu".

10 Artykuł 34 rozporządzenia nr 44/2001, znajdujący się w sekcji 1, zatytułowanej „Uznawanie", rozdziału III, zatytułowanego „Uznawanie i wykonywanie", tego rozporządzenia, stanowi:

„Orzeczenia nie uznaje się, jeżeli:

1) uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie;

[…]".

11 Artykuł 35 wspomnianego rozporządzenia, znajdujący się w tej samej sekcji, brzmi następująco:

„1. Orzeczenia nie uznaje się nadto, jeżeli jest ono sprzeczne z przepisami sekcji 3, 4 i 6 rozdziału II lub w wypadku przewidzianym w art. 72.

2. Przy badaniu podstaw jurysdykcji wymienionych w ust. 1 sąd lub inny właściwy organ państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, jest związany ustaleniami faktycznymi, na których sąd państwa członkowskiego pochodzenia oparł swą jurysdykcję

3. Z zastrzeżeniem przepisów ust. 1, jurysdykcja sądu państwa członkowskiego pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego w rozumieniu art. 34 pkt 1".

12 Zgodnie z art. 36 tegoż rozporządzenia, także znajdującym się w sekcji 1 rozdziału III tegoż rozporządzenia, „orzeczenie zagraniczne nie może być przedmiotem kontroli merytorycznej".

13 Artykuł 38 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, znajdujący się w sekcji 2, zatytułowanej „Wykonywanie", rozdziału III tego rozporządzenia, stanowi:

„Orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim i w tym państwie wykonalne będą wykonywane w innym państwie członkowskim, jeżeli ich wykonalność w nim zostanie stwierdzona na wniosek uprawnionego".

14 Artykuł 43 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia dodaje, że „[k]ażda ze stron może wnieść środek zaskarżenia od orzeczenia rozstrzygającego o wniosku o stwierdzenie wykonalności".

15 Artykuł 45 tegoż rozporządzenia uściśla:

„1. Sąd rozpoznający środek zaskarżenia zgodnie z art. 43 […] może odmówić stwierdzenia wykonalności albo je uchylić tylko z powodu jednej z przyczyn wymienionych w art. 34 i 35 […].

2. .Orzeczenie zagraniczne nie może być w żadnym wypadku przedmiotem kontroli merytorycznej"

16 Artykuł 71 rozporządzenia nr 44/2001, znajdujący się w rozdziale VII tego rozporządzenia, zatytułowanym „Stosunek do innych aktów prawnych", stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie nie narusza konwencji, których państwa członkowskie są stronami i które w sprawach szczególnych regulują jurysdykcję, uznawanie lub wykonywanie orzeczeń.

2. Celem zapewnienia jednolitej wykładni ust. 1 ustęp ten będzie stosowany w następujący sposób:

a) niniejsze rozporządzenie nie wyłącza tego, aby sąd państwa członkowskiego, które jest stroną konwencji dotyczącej spraw szczególnych, oparł swoją jurysdykcję na takiej konwencji, i to także wówczas, jeżeli pozwany ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, które nie jest stroną takiej konwencji. W każdym wypadku sąd ten stosuje art. 26 niniejszego rozporządzenia;

b) orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim przez sąd, który oparł swoją jurysdykcję na konwencji dotyczącej spraw szczególnych, będą uznawane i wykonywane w innych państwach członkowskich zgodnie z niniejszym rozporządzeniem.

Jeżeli państwo członkowskie pochodzenia i wezwane państwo członkowskie są stronami konwencji dotyczącej spraw szczególnych, która reguluje warunki uznawania i wykonywania orzeczeń, wówczas obowiązują te warunki. W każdym

wypadku mogą być stosowane przepisy niniejszego rozporządzenia w zakresie postępowania o uznanie i wykonanie orzeczeń".

CMR

17 CMR zgodnie z jej art. 1 znajduje zastosowanie „do wszelkiej umowy o zarobkowy przewóz drogowy towarów pojazdami, niezależnie od miejsca zamieszkania i przynależności państwowej stron, jeżeli miejsce przyjęcia przesyłki do przewozu i miejsca przewidziane dla jej dostawy […] znajdują się w dwóch różnych krajach, z których przynajmniej jeden jest krajem umawiającym się".

18 CMR została wynegocjowana w ramach Europejskiej Komisji Gospodarczej Organizacji Narodów Zjednoczonych. Ponad 50 państw, wśród nich wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, przystąpiło do CMR.

19 Artykuł 23 CMR brzmi:

„1. Jeżeli na podstawie postanowień niniejszej konwencji przewoźnik obowiązany jest zapłacić odszkodowanie za całkowite lub częściowe zaginięcie towaru, odszkodowanie to oblicza się według wartości towaru w miejscu i w okresie przyjęcia go do przewozu.

[…]

3. Odszkodowanie nie może jednak przekraczać 8,33 jednostki obliczeniowej za kilogram brakującej wagi brutto [tłumaczenie tego ustępu nieoficjalne].

4. Oprócz tego zwraca się przewoźne, cło i inne wydatki poniesione w związku z przewozem towaru, w całości w razie całkowitego zaginięcia i proporcjonalnie w razie częściowego zaginięcia; inne odszkodowania nie należą się.

[…]

7. Jednostką obliczeniową wymienioną w niniejszej konwencji jest specjalne prawo ciągnienia określone przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Kwota, o której mowa w ust. 3 niniejszego artykułu, będzie przeliczana na walutę krajową państwa, w którym znajduje się sąd rozpatrujący sprawę […] [tłumaczenie tego ustępu nieoficjalne].

[…]"

20 Zgodnie z art. 31 CMR:

„1. We wszystkich sporach, które wynikają z przewozów podlegających niniejszej konwencji, powód może wnosić sprawę do sądów umawiających się krajów,

określonych przez strony w drodze wspólnego porozumienia, a ponadto do sądów kraju, na którego obszarze:

a) pozwany ma stałe miejsce zamieszkania, główną siedzibę lub filię albo agencję, za której pośrednictwem zawarto umowę o przewóz; albo

b) znajduje się miejsce przejęcia towaru do przewozu lub miejsce jego dostawy,

i nie może wnosić sprawy do innych sądów.

2. Kiedy w sporze, przewidzianym w ustępie 1 niniejszego artykułu, sprawa toczy się przed sądem właściwym według tego ustępu albo kiedy w takim sporze został ogłoszony wyrok przez taki sąd, nie można wszcząć żadnej nowej sprawy z tej samej przyczyny między tymi samymi stronami, chyba że orzeczenie sądu, przed którym pierwsza sprawa została wszczęta, byłoby niewykonalne w kraju, gdzie wszczęto nową sprawę.

3. Kiedy w sporze, przewidzianym w ustępie 1 niniejszego artykułu, wyrok wydany przez sąd jednego umawiającego się kraju stał się wykonalny w tym kraju, staje się on również wykonalny w każdym z innych umawiających się krajów natychmiast po dopełnieniu formalności wymaganych w zainteresowanym kraju. Formalności te nie mogą obejmować rewizji sprawy.

4. Postanowienia ustępu 3 niniejszego artykułu stosuje się do wyroków wydanych w obecności stron, do wyroków zaocznych i do ugód sądowych, lecz nie stosuje się ich ani do wyroków o wykonalności tylko tymczasowej, ani do wyroków, które oprócz kosztów procesu zasądzają od powoda odszkodowanie wskutek całkowitego lub częściowego oddalenia jego powództwa.

[…]".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

21 W kwietniu 2001 r. Siemens Nederland NV (zwana dalej „Siemens") i TNT zwarły umowę przewozu drogowego towarów z Zoetermeer (Niderlandy) do Unterschleissheim (Niemcy). Wartość i waga tych towarów wynosiły odpowiednio 103 540 DM (52 939 EUR) i 12 kg.

22 Towary te nie zostały jednakże dostarczone do ich miejsca przeznaczenia.

23 W maju 2002 r. TNT wniosła do Rechtbank te Rotterdam (Niderlandy) powództwo przeciwko AXA, ubezpieczycielowi Siemens, o ustalenie, że TNT nie odpowiada względem AXA za szkodę spowodowaną utratą wspomnianych towarów z wyjątkiem kwoty 11,50 EUR za kg, czyli łącznie 138 EUR, zgodnie z art. 23 CMR, przepisem określającym zasady mające zastosowanie do wysokości odszkodowań, o które można występować. Rechtbank te Rotterdam oddalił powództwo wyrokiem z dnia 4 maja 2005 r. TNT wniosła apelację od tego wyroku do Gerechtshof te 's-Gravenhage (Niderlandy).

24 W sierpniu 2004 r. AXA wniosła do Landgericht München (Niemcy) powództwo przeciwko TNT o naprawienie szkody poniesionej przez Siemens z tytułu utraty tychże towarów. Ponieważ pomiędzy tymi samymi stronami toczył się już spór w Niderlandach w przedmiocie tegoż przewozu, TNT podniosła, powołując się na zasadę zawisłości sporu określoną w art. 31 ust. 2 CMR, że Landgericht München nie może rozpoznać powództwa AXA.

25 Orzeczeniami z dnia 4 kwietnia i z dnia 7 września 2006 r. (zwanymi dalej „orzeczeniami Landgericht München") Landgericht München oddalił argumentację TNT opartą o art. 31 ust. 2 CMR i zasądził odszkodowanie od tego przedsiębiorstwa.

26 W dniu 6 marca 2007 r. AXA wniosła do Rechtbank te Utrecht (Niderlandy) o stwierdzenie wykonalności orzeczeń Landgericht München w Niderlandach na mocy rozporządzenia nr 44/2001. Po uwzględnieniu tego żądania przez sędziego orzekającego w przedmiocie środków tymczasowych Rechtbank te Utrecht postanowieniem z dnia 28 marca 2007 r., TNT w dniu 4 maja 2007 r. wniosła do Rechtbank te Utrecht o uchylenie tego postanowienia i odmowę wykonania wspomnianych orzeczeń lub przynajmniej zawieszenie postępowania w przedmiocie żądania stwierdzenia wykonalności tych orzeczeń do czasu rozstrzygnięcia przez Gerechtshof te 's-Gravenhage apelacji wniesionej od wyroku Rechtbank te Rotterdam z dnia 4 maja 2005 r.

27 TNT oparła swój środek zaskarżenia wniesiony do Rechtbank te Utrecht na tej podstawie, że uznanie orzeczeń Landgericht München było oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym w Niderlandach. Podniosła, że na mocy zasady zawisłości sporu przewidzianej w art. 31 ust. 2 CMR Landgericht München nie był właściwy do rozpoznania powództwa AXA.

28 Natomiast w ocenie AXA na mocy art. 35 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001 jurysdykcja niemieckiego sądu nie mogła być przedmiotem ponownego badania przez sąd niderlandzki, jako że przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego w rozumieniu art. 34 pkt 1 tego rozporządzenia.

29 Rechtbank te Utrecht oddalił środek zaskarżenia TNT postanowieniem z dnia 18 lipca 2007 r. Wtedy Gerechtshof te 's-Gravenhage nie rozstrzygnął jeszcze apelacji wniesionej przez TNT.

30 Rechtbank te Utrecht uznał, że TNT nie może powoływać się na podstawę odmowy uznania określoną w art. 34 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 w celu podważenia jurysdykcji sądu niemieckiego, ponieważ przepisy dotyczące jurysdykcji nie dotyczą porządku publicznego, o którym mowa w tym przepisie, jak to uściśla art. 35 ust. 3 tego rozporządzenia.

31 TNT wniosła skargę kasacyjną przeciwko postanowieniu Rechtbank te Utrecht z dnia 18 lipca 2007 r. Według TNT sąd ten nie uwzględnił okoliczności, że art. 31 CMR stanowi odstępstwo na mocy art. 71 ust. 2 lit. b) akapit drugi rozporządzenia nr 44/2001 od określonego w art. 35 ust. 3 wspomnianego rozporządzenia zakazu ponownego badania jurysdykcji sądu państwa członkowskiego pochodzenia.

32 W tej sytuacji Hoge Raad der Nederlanden postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 71 ust. 2 lit. b) akapit drugi rozporządzenia (WE) nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że:

a) regulacja dotycząca uznawania i wykonywania orzeczeń na podstawie rozporządzenia nr 44/2001 jedynie wówczas ustępuje pierwszeństwa odpowiedniej regulacji na podstawie szczególnej konwencji, gdy regulacja na podstawie szczególnej konwencji ustanawia wymóg wyłącznego stosowania, czy też w ten sposób, że

b) przy wystąpieniu równocześnie możliwości zastosowania warunków uznawania i wykonywania orzeczeń na podstawie szczególnej konwencji i na podstawie rozporządzenia nr 44/2001 zawsze należy stosować warunki szczególnej konwencji i warunki rozporządzenia nr 44/2001 nie mają wówczas zastosowania, również wówczas, gdy szczególna konwencja nie ustanawia wymogu wyłącznego stosowania względem innych regulacji międzynarodowych dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń?

2) Czy aby zapobiec wydawaniu odbiegających od siebie orzeczeń we wskazanym w pytaniu pierwszym przypadku zbiegu regulacji, Trybunał jest właściwy do dokonywania wiążącej dla sądów państw członkowskich wykładni CMR w zakresie dotyczącym kwestii uregulowanej w art. 31 tej konwencji?

3) Czy w przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzących na pytanie drugie i na pytanie pierwsze lit. a) regulację dotyczącą uznawania i wykonywania orzeczeń zawartą w art. 31 ust. 3 i 4 CMR należy interpretować w ten sposób, że nie ustanawia ona wymogu wyłącznego stosowania i pozostawia możliwość stosowania innych międzynarodowych regulacji dotyczących wykonywania orzeczeń, które, tak jak rozporządzenie nr 44/2001, umożliwiają uznawanie lub wykonywanie orzeczeń?

W przypadku gdyby Trybunał udzielił odpowiedzi twierdzących na pytanie pierwsze lit. b) i na pytanie drugie, […] Hoge Raad przedstawia następujące trzy pytania:

4) Czy art. 31 ust. 3 i 4 CMR upoważnia sąd wezwanego państwa członkowskiego rozpatrującego wniosek o stwierdzenie wykonalności orzeczenia do zbadania, czy w aspekcie międzynarodowym sąd państwa pochodzenia miał jurysdykcję w zakresie dotyczącym wydania orzeczenia w sprawie?

5) Czy art. 71 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku zbiegu regulacji dotyczących zawisłości sporu na podstawie konwencji CMR i na podstawie rozporządzenia nr 44/2001 pierwszeństwo ma regulacja dotycząca zawisłości sporu na podstawie konwencji CMR przed regulacją na podstawie rozporządzenia nr 44/2001?

6) Czy ustalenie będące w niniejszej sprawie przedmiotem żądania w Niderlandach i odszkodowanie będące przedmiotem żądania w Niemczech stanowi »tę samą przyczynę« w rozumieniu art. 31 ust. 2 CMR?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Rozważania wstępne

33 Na wstępie należy stwierdzić, że spór pomiędzy TNT a AXA dotyczy zarówno zakresu stosowania CMR, jak i zakresu stosowania rozporządzenia nr 44/2001.

34 Po pierwsze bowiem spór ten odnosi się do umowy drogowego przewozu towarów, w której określono adres w Niderlandach jako miejsce przyjęcia przesyłki do przewozu i adres w Niemczech jako miejsce przewidziane dla jej dostawy. Zatem przesłanki stosowania CMR, określone w art. 1 tej konwencji, zostały spełnione.

35 Po drugie spory związane z drogowym przewozem towarów pomiędzy państwami członkowskimi dotyczą „spraw cywilnych i handlowych" w rozumieniu art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001. Ponadto drogowy przewóz towarów nie figuruje pośród dziedzin, wymienionych enumeratywnie we wspomnianym artykule, które są wyłączone z zakresu stosowania tegoż rozporządzenia.

36 Również na wstępie należy przypomnieć, że w zakresie, w jakim rozporządzenie nr 44/2001 zastępuje konwencję brukselską z 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32), zmienioną późniejszymi konwencjami o przystąpieniu nowych państw członkowskich do tej konwencji (zwaną dalej „konwencją brukselską"), wykładania dokonana przez Trybunał w odniesieniu do postanowień tej konwencji stosuje się do przepisów rozporządzenia, jeśli postanowienia konwencji brukselskiej i przepisy rozporządzenia nr 44/2001 można uznać za równorzędne (wyroki: z dnia 14 maja 2009 r. w sprawie C-180/06 Ilsinger, Zb.Orz. s. I-3961, pkt 41; z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-189/08 Zuid-Chemie, Zb.Orz. s. I-6917, pkt 18).

37 Artykuł 71 rozporządzenia nr 44/200, o którego wykładnię się zwrócono w niniejszej sprawie, zastępuje art. 57 konwencji brukselskiej, który określał w odniesieniu do konwencji dotyczących spraw szczególnych (dalej zwanych „konwencjami szczególnymi"), co następuje:

„1. Niniejsza konwencja nie narusza konwencji, których umawiające się państwa są lub będą stronami i które w sprawach szczególnych regulują jurysdykcję, uznawanie lub wykonywanie orzeczeń.

2. Celem zapewnienia jednolitej wykładni ustępu 1 ustęp ten będzie stosowany w sposób następujący:

a) niniejsza konwencja nie wyłącza tego, aby sąd umawiającego się państwa, które jest stroną konwencji dotyczącej spraw szczególnych, mógł oprzeć swoją jurysdykcję na takiej konwencji, także wówczas, gdy pozwany ma miejsce zamieszkania na terytorium umawiającego się państwa, które nie jest stroną takiej konwencji […];

b) orzeczenia wydane w jednym umawiającym się państwie przez sąd, który oparł swoją jurysdykcję na konwencji dotyczącej spraw szczególnych, będą uznawane i wykonywane w innych umawiających się państwach zgodnie z niniejszą konwencją.

Jeżeli państwo pochodzenia i wezwane państwo są stronami konwencji dotyczącej spraw szczególnych, która reguluje warunki uznawania i wykonywania orzeczeń, wówczas obowiązują te warunki […].

[…] [tłumaczenie nieoficjalne]".

38 Poprzez zastosowanie zwrotu „lub będą" art. 57 ust. 1 konwencji brukselskiej uściślił, że postanowienia zawarte w tej konwencji nie sprzeciwiają się stosowaniu innych przepisów, co do których umawiające się państwa wyrażą zgodę w przyszłości poprzez zawarcie konwencji szczególnych. Zwrot ten nie został przejęty w art. 71 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001. Z tego względu rozporządzenie to nie daje państwom członkowskim możliwości wprowadzenia przepisów – poprzez zawarcie nowych konwencji szczególnych lub zmianę konwencji już obowiązujących – które miałyby pierwszeństwo przed przepisami rozporządzenia nr 44/2001. Stwierdzenie to

znajduje potwierdzenie w orzecznictwie, zgodnie z którym w miarę wprowadzania przepisów wspólnotowych państwa członkowskie nie mają prawa zawierać porozumień międzynarodowych dotyczących tych przepisów (zob. w szczególności wyroki: z dnia 31 marca 1971 r. w sprawie 22/70 Komisja przeciwko Radzie, zwany „wyrokiem w sprawie AETR", Rec. s. 263, pkt 17–19; z dnia 5 listopada 2002 r. w sprawie C-467/98 Komisja przeciwko Danii, zwany „wyrokiem w sprawie otwarte niebo", Rec. s. I-9519, pkt 77).

39 Co się natomiast tyczy postanowień, takich jak art. 31 CMR, którymi państwa członkowskie były już związane w chwili wejścia w życie rozporządzenia nr 44/2001, art. 71 tego rozporządzenia odzwierciedla tę samą systematykę co art. 57 konwencji brukselskiej, a jego brzmienie jest prawie identyczne. W rezultacie należy wziąć pod uwagę wykładnię już dokonaną przez Trybunał w odniesieniu do konwencji brukselskiej.

40 W świetle powyższych wstępnych rozważań i przy uwzględnieniu związku istniejącego pomiędzy różnymi zadanymi pytaniami, pytania pierwsze i piąte dotyczące wykładni art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 zostaną przeanalizowane łącznie i w pierwszej kolejności. Następnie zostaną poddane analizie pytania dotyczące wykładni CMR.

W przedmiocie wykładni art. 71 rozporządzenia nr 44/2001

41 Przedkładając Trybunałowi pytania pierwsze i piąte, sąd odsyłający w istocie dąży do ustalenia, czy w sprawie takiej jak w postępowaniu przed sądem krajowym art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w taki sposób, że mają zastosowanie postanowienia dotyczące jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania przewidziane w konwencji szczególnej, takie jak zasada zawisłości sporu określona w art. 31 ust. 2 CMR i zasada dotycząca wykonalności określona w art. 31 ust. 3 tej konwencji.

42 Tak jak zostało wskazane w postanowieniu odsyłającym, pytanie to powstaje po pierwsze ze względu na okoliczność, że zasada zawisłości sporu określona w CMR i w rozporządzeniu nr 44/2001, chociaż brzmiąca podobnie, może mieć różny skutek w zależności od tego, czy mają zastosowanie ta konwencja i orzecznictwo krajowe z nią związane, czy też to rozporządzenie i orzecznictwo Trybunału dotyczącego tego rozporządzenia, a po drugie ze względu na konieczność ustalenia przez sąd niderlandzki, do którego AXA złożyła wniosek mający na celu stwierdzenie wykonalności orzeczeń Landgericht München, czy może on ponownie zbadać jurysdykcję tego ostatniego sądu w celu rozpatrzenia powództwa o odszkodowanie wniesionego przed ten sąd przez AXA.

43 W tym ostatnim względzie TNT podnosi, że art. 31 ust. 3 CMR pozwala na takie ponowne badanie, podczas gdy w ocenie AXA ponowne badanie jurysdykcji Landgericht München jest wyłączone na podstawie art. 35 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001. Na poparcie tej argumentacji AXA podkreśliła przed sądami niderlandzkimi, że uznawanie i wykonywanie orzeczeń sądowych w zakresie międzynarodowego przewozu drogowego towarów są regulowane rozporządzeniem nr 44/2001, a nie CMR.

44 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy brać pod uwagę nie tylko jego brzmienie, lecz także jego kontekst oraz cele regulacji, której część on stanowi (zob. w szczególności wyroki: z dnia 18 maja 2000 r. w sprawie C-301/98 KVS International, Rec. s. I-3583, pkt 21; z dnia 16 października 2008 r. w sprawie C-298/07 Bundesverband der Verbraucherzentralen i Verbraucherverbände, Zb.Orz. s. I-7841, pkt 15; z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie C-403/09 PPU Detiček, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 33). Należy zatem, w celu udzielania odpowiedzi na pytania prejudycjalne pierwsze i piąte, wziąć pod uwagę zarówno brzmienie art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 oraz cel tego właśnie artykułu, jak i kontekst tego przepisu i cele wspomnianego rozporządzenia.

45 Zgodnie z brzmieniem art. 71 rozporządzenia nr 44/2001, gdy spór dotyczy zakresu stosowania konwencji szczególnej, należy co do zasady stosować przepisy określone w tej konwencji, a nie te określone w rozporządzeniu nr 44/2001.

46 Tak jak podnoszą to w szczególności rządy niderlandzki i czeski, z brzmienia art. 71 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia, zgodnie z którym rozporządzenie to „nie narusza" konwencji szczególnych, wynika bowiem, że prawodawca przewidział w razie zbiegu przepisów stosowanie tych konwencji.

47 Wykładnię tę potwierdza art. 71 ust. 2, stanowiący, że jeżeli państwo członkowskie pochodzenia i wezwane państwo członkowskie są stronami konwencji szczególnej, która reguluje warunki uznawania i wykonywania orzeczeń, wówczas należy stosować te warunki. Wspomniany ust. 2 dotyczy wyraźnie sytuacji w całości ograniczonych do obszaru Unii. Wynika z tego, że bez względu na wyjaśnienie znajdujące się w motywie 25 rozporządzenia nr 44/2001, zgodnie z którym konwencje szczególne pozostają nienaruszone w celu umożliwienia państwom członkowskim zachowania ich międzynarodowych zobowiązań wobec państw trzecich, prawodawca także zmierzał do narzucenia poprzez art. 71 tego rozporządzenia stosowania tych konwencji w ramach Unii.

48 Wynika z tego, że art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 zmierza do poszanowania przepisów, które zostały ustanowione przy uwzględnieniu szczególnych właściwości danej dziedziny (zob. w odniesieniu do art. 57 konwencji brukselskiej wyroki: z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie C-406/92 Tatry, Rec. s. I-5439, pkt 24; z dnia 28 października 2004 r. w sprawie C-148/03 Nürnberger Allgemeine Versicherung, Zb.Orz. s. I-10327, pkt 14). Mając na uwadze ten cel, Trybunał orzekł, że skutkiem przepisów określonych w konwencjach szczególnych jest odstąpienie od stosowania postanowień konwencji brukselskiej dotyczących tych samych kwestii (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Tatry, pkt 25).

49 O ile z powyższych rozważań wynika, że art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 przewiduje stosowanie konwencji specjalnych w sprawach regulowanych tymi konwencjami, o tyle stosowanie to nie może naruszać zasad, które leżą u podstaw współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych w ramach Unii, takich jak zasady – ustanowione w motywach 6, 11, 12, 15 i 17 rozporządzenia nr 44/2001 – swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, przewidywalności sądów właściwych, i tym samym pewności prawa dla stron postępowania, prawidłowego wymiaru sprawiedliwości, maksymalnego ograniczenia ryzyka równoległych postępowań oraz wzajemnego zaufania w wymiar sprawiedliwości w ramach Unii.

50 Poszanowanie każdej z tych zasad jest niezbędne do należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego rozporządzenia, który stanowi, jak wynika z motywu 1 rozporządzenia nr 44/2001, jego ratio legis.

51 Skutkiem art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 nie może być sprzeczność z zasadami leżącymi u podstaw prawodawstwa, którego część stanowi. Z tego względu artykuł ten nie może być interpretowany w ten sposób, że w dziedzinie objętej tym rozporządzeniem – takiej jak drogowy przewóz towarów – konwencja szczególna – taka jak CMR – mogłaby prowadzić do rezultatów, które byłyby mniej korzystne dla należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego niż te, które wynikają z przepisów wspomnianego rozporządzenia.

52 Stwierdzenie to jest zgodne z utrwalonym orzecznictwem, według którego konwencje zawarte przez państwa członkowskie z państwami trzecimi nie mogą w stosunkach pomiędzy państwami członkowskimi być stosowane ze szkodą dla celów prawa Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 22 września 1988 r. w sprawie 286/86 Deserbais, Rec. s. 4907, pkt 18; z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawach połączonych C-241/91 P i C-242/91 P RTE i ITP przeciwko Komisji, Rec. s. I-743, pkt 84; a także z dnia 22 października 2009 r. w sprawie C-301/08 Bogiatzi, Zb.Orz. s. I-10185, pkt 19).

53 Wynika z tego, że przepisy dotyczące jurysdykcji sądowej, w tym zasady zawisłości sporu, określone w konwencjach szczególnych, o których mowa w art. 71 rozporządzenia nr 44/2001, mogą być stosowane w ramach Unii tylko w zakresie – jak to stanowią motywy 11, 12 i 15 wspomnianego rozporządzenia – w jakim są w wysokim stopniu przewidywalne, ułatwiają prawidłowy wymiar sprawiedliwości i umożliwiają uniknięcie tak dalece, jak to jest tylko możliwe, ryzyka równoległych postępowań.

54 W odniesieniu do uznawania i wykonywania orzeczeń mają znaczenie zasady, określone w motywach 6, a także 16 i 17 rozporządzenia nr 44/2001, swobodnego przepływu orzeczeń i wzajemnego zaufania w wymiar sprawiedliwości (favor executionis)

(zob. w szczególności wyroki: z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie C-283/05 ASML, Zb.Orz. s. I-12041, pkt 23; z dnia 10 lutego 2009 r. w sprawie C-185/07 Allianz i Generali Assicurazioni Generali, Zb.Orz. s. I-663, pkt 24; a także z dnia 28 kwietnia 2009 r. w sprawie C-420/07 Apostolides, Zb.Orz. s. I-3571, pkt 73). Przepisy dotyczące uznawania i wykonywania przewidziane w konwencjach specjalnych, o których mowa w art. 71 rozporządzenia nr 44/2001, mogą być stosowane w ramach Unii tylko, jeżeli zasady te są respektowane.

55 Uwzględniając wyżej wymienioną zasadę wzajemnego zaufania, Trybunał uściślił, że sąd państwa wezwanego w żadnym przypadku nie znajduje się w lepszej pozycji niż sąd państwa pochodzenia do orzekania co do jurysdykcji tego ostatniego. Z tego względu rozporządzenie nr 44/2001 nie zezwala, poza kilkoma ograniczonymi wyjątkami, na kontrolę właściwości sądu jednego państwa członkowskiego przez sąd innego państwa członkowskiego (ww. wyrok w sprawie Allianz i Generali Assicurazioni Generali, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo). W rezultacie art. 31 ust. 3 CMR może być stosowany w ramach Unii tylko, jeśli umożliwia osiągnięcie celów, jakimi są swobodny przepływ orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych oraz wzajemne zaufanie w wymiar sprawiedliwości w ramach Unii, na warunkach co najmniej równie korzystnych jak te wynikające ze stosowania rozporządzenia nr 44/2001.

56 Mając na uwadze powyższe rozważania, na pytania pierwsze i piąte należy odpowiedzieć, że art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że w sprawie takiej jak w postępowaniu przed sądem krajowym mają zastosowanie postanowienia dotyczące jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania przewidziane w konwencji szczególnej, takie jak zasada zawisłości sporu określona w art. 31 ust. 2 CMR i zasada dotycząca wykonalności określona w art. 31 ust. 3 tej konwencji, pod warunkiem że są w wysokim stopniu przewidywalne, ułatwiają prawidłowy wymiar sprawiedliwości i umożliwiają uniknięcie tak dalece, jak to jest tylko możliwe, ryzyka równoległych postępowań oraz zapewniają, na warunkach co najmniej równie korzystnych jak te przewidziane przez wspomniane rozporządzenie, swobodny przepływ orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych oraz wzajemne zaufanie w wymiar sprawiedliwości w ramach Unii (favor executionis).

W przedmiocie wykładni art. 31 CMR

57 Przedkładając Trybunałowi pytanie drugie, sąd krajowy dąży do ustalenia, czy Trybunał jest właściwy do dokonywania wykładni art. 31 CMR. W razie gdyby na to pytanie miała być udzielona odpowiedź twierdząca, wspomniany sąd wnosi, przedkładając pytania trzecie, czwarte i szóste, o dokonanie konkretnej wykładni tego artykułu.

W przedmiocie pytania drugiego

58 Przy uwzględnieniu okoliczności, że CMR nie zawiera klauzuli przyznającej Trybunałowi jurysdykcję, może on przedstawić wykładnię art. 31 CMR, o której dokonanie wniesiono, tylko jeśli taka jego kompetencja wynika z art. 267 TFUE.

59 Tymczasem z utrwalonego orzecznictwa wynika, że uprawnienie do dokonywania wykładni w trybie prejudycjalnym – wynikające z tego przepisu – obejmuje normy, które stanowią część prawa Unii (zob. podobnie w szczególności wyroki: z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-130/95 Giloy, Rec. s. I-4291, pkt 21; z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie C-222/04 Cassa di Risparmio di Firenze i in., Zb.Orz. s. I-289, pkt 63; a także z dnia 1 czerwca 2006 r. w sprawie C-453/04 innoventif, Zb.Orz. s. I-4929, pkt 29).

60 W odniesieniu do porozumień międzynarodowych bezsporne jest, że porozumienia zawarte przez Unię stanowią integralną cześć porządku prawnego Unii i mogą zatem być przedmiotem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (zob. podobnie w szczególności wyroki: z dnia 30 kwietnia 1974 r. w sprawie 181/73 Haegeman, Rec. s. 449, pkt 3–6; z dnia 30 września 1987 r. w sprawie 12/86 Demirel, Rec. s. 3719, pkt 7; z dnia 11 września 2007 r. w sprawie C-431/05 Merck Genéricos – Produtos Farmacêuticos, Zb.Orz. s. I-7001, pkt 31).

61 Natomiast Trybunał nie jest co do zasady właściwy do dokonywania w ramach postępowania prejudycjalnego wykładni porozumień międzynarodowych zawartych pomiędzy państwami członkowskimi a państwami trzecimi (zob. podobnie wyrok z dnia 27 listopada 1973 r. w sprawie 130/73 Vandeweghe i in., Rec. s. 1329, pkt 2; postanowienie z dnia 12 listopada 1998 r. w sprawie C-162/98 Hartmann, Rec. s. I-7083, pkt 9; a także ww. wyrok w sprawie Bogiatzi, pkt 24).

62 Tylko gdy i w zakresie, w jakim Unia przejęła kompetencje wykonywane uprzednio przez państwa członkowskie w dziedzinie stosowania konwencji międzynarodowej niezawartej przez Unię i w konsekwencji postanowienia tej konwencji mają wiążący skutek dla Unii, Trybunał posiada kompetencję do dokonania wykładni takiej konwencji (zob. w szczególności wyroki: z dnia 12 grudnia 1972 r. w sprawach połączonych od 21/72 do 24/72 International Fruit Company i in., Rec. s. 1219, pkt 18; z dnia 3 czerwca 2008 r. w sprawie C-308/06 Intertanko i in., Zb.Orz. s. I-4057, pkt 48; a także ww. wyrok w sprawie Bogiatzi, pkt 25). W niniejszym przypadku jednakże nie można stwierdzić, że przepisy dotyczące jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania przewidziane przez CMR wiążą Unię. Przeciwnie, z wykładni art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 dokonanej w niniejszym wyroku wynika, że te przepisy określone w CMR mogą być stosowane w ramach Unii wyłącznie z poszanowaniem zasad leżących u podstaw wspomnianego rozporządzenia.

63 W świetle powyższych uwag na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że Trybunał nie jest właściwy do dokonania wykładni art. 31 CMR.

W przedmiocie pytań trzeciego, czwartego i szóstego

64 W świetle odpowiedzi udzielonej na pytanie drugie Trybunał nie powinien udzielać odpowiedzi na pytania trzecie, czwarte i szóste.

W przedmiocie kosztów

65 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 71 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że w sprawie takiej jak w postępowaniu przed sądem krajowym mają zastosowanie postanowienia dotyczące jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania przewidziane w konwencji dotyczącej spraw szczególnych, takie jak zasada zawisłości sporu określona w art. 31 ust. 2 konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów, sporządzonej w Genewie w dniu 19 maja 1956 r., zmienionej protokołem sporządzonym w Genewie w dniu 5 lipca 1978 r., i zasada dotycząca wykonalności określona w art. 31 ust. 3 tej konwencji, pod warunkiem że są w wysokim stopniu przewidywalne, ułatwiają prawidłowy wymiar sprawiedliwości i umożliwiają uniknięcie tak dalece, jak to jest tylko możliwe, ryzyka równoległych postępowań oraz zapewniają, na warunkach co najmniej równie korzystnych jak te przewidziane przez wspomniane rozporządzenie, swobodny przepływ orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych oraz wzajemne zaufanie w wymiar sprawiedliwości w ramach Unii (favor executionis).**

2) **Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie jest właściwy do dokonania wykładni art. 31 konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów, ze zmianami.**

Podpisy